
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Hugo Pratt'ın *Semerkant'taki Altın Yıldızlı Ev* Adlı Çizgi Roman'ında Türk Osmanlı İzleri ve Enver Paşa Efsanesi

Ali YAĞLI

OMÜ Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Bölümü, Fransız Dili Eğitimi ABD
ayagli@omu.edu.tr

ÖZET

Corto Maltese, Hugo Pratt'ın çizgi roman dünyasına kazandırdığı önemli ve sevilen bir kahramandır. Corto maceralarının anlatıldığı Corto çizgi roman serileri birçok dile çevrilmiştir. Dost Kitabevi de Corto çizgi romanlarını yayımlayarak Türk okuyucusunu bu sevilen çizgi romanla buluşturdu. *Semerkant'daki Altın Yıldızlı Ev* adlı çizgi roman'daki bazı olaylar Osmanlı İmparatorluğunun son dönem sınırlarındaki şehirlerde geçtiği için Türk okuyucusunun daha çok dikkatini çekmektedir. Semerkant'a ulaşmak için Corto Maltese, arkadaşı Rasputin ile birlikte, Adana, Tarsus, Van gibi illerimizden geçerken heyecanlı maceralar yaşarlar. Hikâye 1921 yılında Corto'nun Rodos'daki Kavaklı Camii'nin kubbesinde Pers Kralı Büyük Kyrus'un hazineden bahseden elyazmasını bulmasıyla başlar. Corto ve arkadaşı Rasputin hazineyi bulmak için Semerkant'a ulaşmak zorundadırlar. Bu maceraları sırasında onlar Enver Paşayla karşılaşır. Enver Paşa Turan fikrinin gerçekleşmesi için Kafkaslarda Bolşevik'lere karşı mücadele vermektedir. Corto ve Rasputin Paşanın bu mücadelesine şahit olurlar. Pratt'ın anlattığı Corto macerasının bazı bölümlerinde Oryantalist bakış açısını görmek mümkündür. Corto maceraları için aslında Hugo Pratt'ın kendi hayatının bir yansıması diyebiliriz. Hikâyenin sonunda, Corto ve Rasputin hayalini kurdukları hazineye ulaşamazlar. Türk çizgi romanının usta kalemi Suat Yalaz'da Pratt'dan farklı olarak Enver Paşa'nın hayatını dramatik bir şekilde *Enver Paşa Efsanesi* adlı çizgi romanında anlatmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çizgi Roman, Hugo Pratt, Corto Maltese, Enver Paşa.

Turkish-Ottoman Traces In Graphic Novel Named *The Golden House Of Samarkand* By Hugo Pratt And *The Legend Of Enver Pacha*

ABSTRACT

Corto Maltese is an important and popular hero that Hugo Pratt brought into the graphic novel world. A series of Corto's novels in which the adventures of Corto are narrated has been translated into many languages. Turkish bookstore, Dost, by publishing these series of novels of Corto, offered Turkish readers a nice service. As some of the events in *The Golden House of Samarkand* took place in some of the cities in the last borders of the Ottoman Empire, this graphic novel has attracted more attention of the Turkish readers. Corto and his friend, Rasputin, live exciting adventures in the provinces such as Tarsus, Adana, Van. The story begins in Rhodes with the discovery of the manuscript of Great Cyrus King of Persia by Corto which mentioned the treasure at the dome of the Kavaklı Mosque. Corto and his friend, Rasputin, have to reach Samarkand to find the secret treasure. When they were following up the treasure, they met Enver Pacha in the battlefield. Enver Pacha, for realizing the Turanian ideal, was fighting against the Russian Bolsheviks in The Caucasus. Corto and Rasputin witness these fights. We can see Hugo Pratt's Orientalist narrative point of view in some of the events. It seems Corto's adventure's reflect some of the real adventures experienced by Hugo Pratt to the readers. Corto and Rasputin, during the story, couldn't reach the treasure which they dreamed of. Suat Yalaz, a Turkish master of graphic novel, also told dramatically the life and adventures of Enver Pacha in his masterpiece, *The Legend of Enver Pacha*.

Key Words: Graphic Novel, Corto Maltese, Hugo Pratt, Enver Pacha.

GİRİŞ

Bir popüler kültür ürünü olarak doğan çizgi roman ülkemizde pek rağbet görmese de Avrupa'da ve Amerika'da uzun süreli dergiler, gösterişli ve pahalı albümlerle artık 9. sanat olarak kabul edilmektedir. Çizgi romanları çocukluğumuzda bizi maceralara taşıyan, hayranlık beslediğimiz kahramanla bizi özdeşleştiren kurmacalar olarak hatırlasak da, bu kazanılmış alışkanlık yetişkin yaşlarda da devam edebiliyor. Hugo Pratt'ın Corto Maltese serisi de bu alışkanlıklarını sürdüren Türk okuyucusuna güzel bir fırsat sunuyor. 1980 li yıllarda Hürriyet Çocuk Dergisi'nde ilk olarak okuyucusuyla buluşan Corto Maltese'in çok tanınan 10 macerası 1999-2004 yılları arasında Dost Kitabevi tarafından yayımlandı. Yayımlanan on kitap arasında *Semerkant'taki Altın Yıldızlı Ev* yaşadığımız coğrafya içerisinde Adana,

Tarsus, Van gibi illerimizde geçtiği için Türk okuyucusunun ilgisini daha çok çekmektedir. İtalyancası *La Casa Derato di Samarcanda*, olan eser Fransızca'ya *La Maison Dorée de Samarkand*, İngilizce'ye *The Golden House of Samarkand* olarak çevrildi. 1980 de siyah beyaz 1992 de de renkli olarak yayınlanmıştır. *Bir Tuz Denizi Şarkısı*, *Oğlak Burcu Altında* (1967-69), *Corto Maltese Sibiryada* (1974), *Bir Venedik Masalı* (1977), *Kayıp Kıta Mu* (1988) Hugo Pratt'ın öne çıkan bazı çizgi romanlarıdır. 2002 yılında Fransızca *La Cour Secrète des Arcanes* adıyla Corto'nun Sibiryaya maceraları animasyon filmi olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, *Bir Tuz Deniz Şarkısı*, *Oğlak Burcu Altında*, *Ketler*, *Semerkant'taki Altın Yıldızlı Ev* adlı çizgi romanlar da çizgi film olarak dünya televizyonlarında yayımlanmıştır. Corto Maltese sevgisi sadece çizgi roman ve çizgi filmlerde kalmamış ticari hayata da taşınmıştır. Corto Maltese isminin ünü yazarını da geride bırakarak Corto saatleri, Corto tabloları, Corto aksesurları ve biblolarıyla ticari sahada da kendinden söz ettirmiştir.

Corto Maltese

Corto Maltese İngiliz denizci bir baba'nın, Sevilla (İtalya) doğumlu bir çingene anne'nin 1887 de Malta da doğan tek çocuğudur. Soyadı Malta adasından gelen Corto'yu İtalyan çizer Hugo Pratt 1967 yılında çizgi roman dünyasına kazandırmıştır. Serileri birçok dile çevrilmiş Corto, uzun boyu, siyah saçları, ince favorileri, başında kaşları hizasına kadar inmiş denizci şapkası, siyah kısık bakışlı gözleriyle, üzerinden pek çıkarmadığı denizci kostümü ve ağzında sigarasıyla yakışıklı bir denizcidir. Corto 13 yaşından itibaren dünyanın farklı coğrafyalarında maceralara atılmaya başlamış gezdiği yerlerde çoğu kez tarihi önemli şahsiyetlerin maceralarına ve savaşlarına eşlik etmiştir. 1936 yılında katıldığı İspanya iç savaşlarında öldüğü ya da kaybolduğu sanılmaktadır. Kendine has hayat tarzının yanı sıra esrarlı bir fiziki görünüşe sahiptir. Sıradan çizgi roman kahramanlarının tam tersine Maltese de okuyucuyu etkileyen farkı bir yan vardır. Avrupa'dan Asya'ya uzanan birçok şehirlere, Karaib adalarından den Sibiryaya, Pasifik okyanusu ülkelerinden Çin'e, Tunus'dan İran'a, Hindistan'dan Osmanlı'nın son dönem sınırlarına kadar olan coğrafyadaki tarihi olaylara, iç savaşlara ve bağımsızlık mücadelelerine seyahatleri sırasında katılması Corto maceralarını daha ilginç kılmaktadır. Corto'nun maceralarında ve hayat tarzında en önemli özelliklerden biri yalnız ve özgür bir kahraman olarak kalmayı tercih etmesidir. Arkadaşları ve dostları olmasına rağmen onlar ancak bir kaç macera boyunca ona eşlik etmişlerdir. *Semerkant'taki Altın Yıldızlı Ev* deki maceraları boyunca ona eşlik eden arkadaşları İtalyan subayı eski dostu Sorrentino, Rodoslu Cassandre ve İbahiyah, İngiliz Marianna ve Rus Rasputin dir. Kendisine ikizi gibi benzeyen Şevket, isim

olarak hikâye boyunca birçok olaya konu teşkil etmesine rağmen, sadece birkaç sayfadaki karede okuyucunun karşısına çıkar. Corto’da hikâyenin sonlarına doğru Enver Paşa’nın asıl macerasına bir katkı sağlamadan bazı karelerde Rasputinle pasif olarak yer alır. Başkalarının hikâyelerinde belirleyici kahraman olarak kalmayı zaten pek istemez Corto. Onun yerine kötü karakter Rasputin bu görevi üstlenir. Rodos’da başlayan hikâyesi boyunca asıl amacının Lord Buyron’un anılarında bahsettiği Pers Kralı Büyük Kyrus’un hazineleri olduğunu düşünürsek söz konusu karakterler de Corto’yu bu hedefe taşıyan araçlar olarak karşımıza çıkıyor. Hugo Pratt Corto’yu ve diğer şahısları klasik çizgi romanlardaki karakterler gibi idealize etmiyor, olayları onların etrafında şekillendirip anlatıyor. Bilindiđi gibi“bütün çizgi romanlarda kahraman ana kişidir. Olaylar onun etrafında gelişir. Bir iki istisna dışında kahraman belirli bir toplum ve coğrafya içinde yaşar. Coğrafya değişse bile toplumsal özellikler pek değişmez. Her yer kahramanın temel özelliklerine meydan verecek, onları sergilemesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenir (...) Belirli bir paradigma içinde yer alan maceralarında hep aynı şeyleri küçük değişikliklerle yaşarlar. Kötülüklerle savaşır, iyileri korurlar; hiç yılmazlar insanlara kötü mesaj verebilecek her türlü eylemden kaçınırlar”(Bezci,2004). Ancak onların çoğu maceraları gerçeklikten uzak olduğu için yeni bir macerayla farklı bir atmosfere taşınırlar. Corto da aynı şekilde bazı olaylar içerisinde uzun süreli kalmadan yeniden başka maceralara çıkar. O her milletten insanlarla kolayca diyalog kurabilen, din ve milliyet kavramına pek sıcak bakmayan bir kahraman dır. *Semerkant da ki Altın Yıldızlı Ev* deki maceralarında ne Türküm, ne Kürt, ne de Rus’um diyerek aidiyetten kaçınır ama bazen de Britanya vatandaşım der. Corto’yu aslında “hayal ile gerçeklik arasında dünyanın dört bir yanına yelken açmış günümüzün çağdaş denizci Ulysse olarak tanımlayabiliriz” (Mérelle, 2007).

Semerkant’taki Altın Yıldızlı Ev

Hikâye 1921 yılının Ekim ayında Corto Maltese’in Rodos’da Kavaklı Camii’nin kubbesinin üzerindeki hilalin içerine saklanmış tarihi bir el yazmasını ele geçirmesiyle başlar. El yazmasında Lord Buyron’un anılarında bahsettiği Pers Kralı Büyük Kyrus’un hazinesinin haritası bulunmaktadır. Rodos İtalyanların hâkimiyetinde olduğundan şehrin birçok yerinde İtalyan askerleri devriye gezmektedirler. Mekân olarak Rodos’un tanınmış bilenen bu görüntüsü bize hikâyenin bir kısmının ilk etapta burada geçeceği izlenimini vermektedir. Olayların geçeceği çevrenin çizgilerle tasvir edilmesi “sadece anlatı sisteminin inşa edilmesi açısından değil, okuyucu açısından da gereklidir. Böyle bir imkânla okuyucu, olayların mahiyetini anlamakta zorlanmaz. Anlatılacak hikâye bir köyde, şehirde,

çölde, evde, (...) geçecekse okuyucu ona göre bir tutum takınır; muhayyilesini o yönde harekete geçirir; o yönde beklenti içine girer (Tekin, 2001)”. Hugo Pratt da okuyucun bu tür beklentisine cevap vermekte pek zorlanmaz hemen devreye Kavaklı Camii civarında devriye gezen İtalyan askerlerini sokar. Askerler Corto’yu camii’nin kubbesinde bir şeyler ararken fark edince tutuklamak isterler. Askerlerin eline düşmemek için çareyi kaçmakta bulan Corto’yu gizemli bir kişi kurtararak saklar. Hugo Pratt bu kişiyi kalemle tasvir ederken kafasında bir fes, çatık kaşlı, esmer, siyah sakallı, sert mizaçlı, üzerinde bir ceket, içerisinde gömlek, kravat ve yeğeliyle yeni Osmanlı tipini okuyucusuna gösterir. Corto bu yabancıнын kendisini nereye götürdüğünü bilmezken bir anda kendisini aynı giyimli insanların oluşturduğu bir karargâh da bulur. Arka fonda Türk bayrağı vardır ve buradaki insanların giyimlerinden özellikle başlarındaki feslerden Enver Paşa’nın Turan fikrine gönül vermiş Osmanlılardan olduğu anlaşılmaktadır. Topluluk içerisinde Enver Paşa’nın ülkeyi kurtarmak için ortaya koydu fikirlerle Mustafa Kemal Atatürk’ün fikirleri tartışılmaktadır. Mustafa Kemal taraftarı bir muhalif fikirlerini şöyle açıklar. “Sevr anlaşmasını ortadan kaldırmak istiyorsak birlik olmalıyız bütün dünyaya karşı savaşmalıyız. Ermeniler’e, Yunanlılar’a, Fransızlar’a İtalyanlar’a, Rus Bolşevikler’e ve muhafazakar Türkler’e karşı. Kemal henüz yanlış adım atmayan tek kişi. Rusya’dan Çin’e kadar bütün Türk topluluklarını birleştirmek gibi bir hayalin peşinde koşan Enver öylemi? (Pratt, 2004; 13)”.

Corto Maltese’i bu toplantıya getiren kişi onu Enver Paşadan haber getiren Şevket sanmaktadır. Zira, Corto Şevket’e çok benzemektedir, adeta ikizidir. Şevket, Enver Paşa’nın yanında askerliğini yapmış Gürcistan doğumlu başarılı ve gizemli bir komutandır aynı zamanda da Enver Paşa’nın yakın dostudur. Hikâyede bazen ondan Timur Şevket diye de bahsedilir. Arnavutluk da ki Türk ordusunun tanınmış albaylarından ve Mustafa Kemal’in de baş düşmanıdır. Corto’nun Şevket’e benzemesi sadece hikâyeyi gizemli kılmakla kalmaz aynı zamanda Corto’nun çoğu kez hayatını da kurtarır. Corto İtalyan bir subay dostuna bu benzerlikten şöyle bahseder: “Böyle şeyler olur. Şevket adındaki bu adamı her halükârda tanımıyorum kim olduğunu, ne istediğini bilmiyorum. Başka durumlarda da ondan söz edildiğini duydum, ama bu benim işim değil (...) ben Şevket değilim (Pratt, 16)”.

Daha sonra, Corto Rodos’da Cassandra adında bir bayan dostuna uğrar. Cassandra ona bir Yunan kahvesi içme teklifinde bulunur ve kahveler içildikten sonra da Corto’nun falına bakar. Aslında, kahvenin küçük fincanlarla içilen Yunan kahvesi değil, Türk kahvesi olduğunu resimlerden anlamak mümkün. Rodos’un uzun yıllar Osmanlı hâkimiyetinde kaldığını

düşünürsek kahve falına bakmanın da Rodos halkına geçmiş kültürel bir motif olduğunu söyleyebiliriz. Cassandra da Corto'nun maceracı kişiliğini bildiği için ona geleceğiyle ilgili hoş şeyler söylemez. Corto'nun kendi yanında kalmasını arzu eden ifadelerdir bunlar. Zaten, Corto hazine peşinde koşan insanların doğal olarak geleceklerinde zorlukların olacağının bilincindedir. Diğer çizgi roman kahramanları gibi o da birçok macera yaşadıktan sonra hikayesini “sağ salim tamamlamaktadır, ama her macera ondan bir şeyler götürür. Bu yüzden bazen idealist bir kahraman, bazense çıkarıcı bir para avcısı kisvesinde buluruz onu. Kendisini kısıtlayan her türlü bağdan sıyrılmak istemekte ama sürekli kendi elleriyle yeni bağlar ve sorumluluklar yaratmaktadır sanki. Üstelik bir türlü taşımak istemediği sorumluluklardır bunlar” (Benlisoy-Erten, 2004). Corto Rodos'dan ayrılıp Tarsus üzerinden Adana'ya vardığında da kendisini kısıtlayan bağlardan sıyrılarak tek başına yolculuğa çıkar. Yine bu yolculuğu okuyucuya heyecan veren tehlikelerle geçer.

Corto Düşler Evreninde

Corto Maltese'in düş ile gerçeğin bir birine karıştığı maceraları Adana'da başlar. Burada macerasına katılacak yeni insanlarla karşılaşır. Rodos'da ki bir dostu ona Adana da bulunan Mevlevi dergahından kendisine yardım edebilecek insanlar olabileceğini söyleyerek ona daha önce bir sembol vermişti. Bu sembol sayesinde Mevlevi Dergâhından Semerkant'da ki Altın Yıldızlı Ev'e ulaşabilmek için yardım alır. Hugo Pratt Mevlevi dergâhını ve Mevlevileri çizerken oryantalist bakış açısından kendini alamamış. Corto'nun, mevlevi dergâhına yaklaşıırken duyduğu ses *tumbarata taumbarata tum* şeklinde ürkütücü bir ses olarak verilmiş semah esnasında olması gereken ney sesine hiç yer verilmemiştir. Semazenlerin semahını mistik görüntüden uzaklaştırarak onları terlemiş, yorgunluktan perişan bir hale gelmiş, semazen değil de yorgun komik dansçılar görüntüsüyle vermiş okurlarına. Corto'yu da onları seyrederken yine her zamanki gibi ağzından eksik etmediği sigarasıyla görüyoruz. Mevlevi şeyhiyle Corto arasında geçen bir konuşmada Mevlevi şeyhi Corto'ya “Batılılar buraya genellikle arınmak için gelirler, hazine aramak için değil” (Pratt, 46) diyerek Mevlevi dergâhının fonksiyonundan bahseder. Mevlevi dergâhı Corto gibi bir maceracı için zaten amaç değil bir araçtır. Mevlevi dergâhında bir gece misafir edilen Corto'nun yatağının başucunda bir nargile vardır; bu esrarlı nargileyle Corto düşlerinde yolculuğa çıkar. Bazen geçmişindeki sevgililerini görür bazen de kendine benzeyen Şevketle konuştuğunu sanır. Rasputin de bazen onun düşlerinde ki yerini alır. Aynı şekilde o da Semerkant daki Altın Yıldızlı Ev adındaki hapisşanede içtiği sigara etkisiyle düşlerinde Corto'ya rastlar. Bazen olayların akışı içerisinde neyin düş neyin

gerçek olduğu birbirine karışmaktadır. Hatta Corto bile düşte mi yoksa gerçekte mi yaşadığının farkına varmakta zorlanır. Aynı şekilde okuyucunun da bazen düş ile gerçeği fark etmesi zorlaşıyor. Yinede düş yolculukları hikâye içerisinde okuyucunun dikkatini çeken ve onu etkileyen unsurlar olarak ortaya çıkıyor. Corto Van'a gitmek için hazırlık yaparken yine arkadaşı Marianne ile karşılaşır. Onunla kalabalık bir gurubun arasında ilerlerken bir anda kendilerini Hacivat-Karagöz oyunu seyreden topluluğun arasında bulurlar. Hugo Pratt oryantalist bakış açısını Hacivat-Karagöz oyununa da yansıtmiş birkaç kareden oluşan bu görüntülerde oyunun gerçek unsurları ortaya konmamıştır. Fakat, görüntülerin arasına sahnede Rasputin'i aramaya çalışan Cortoyla dev görünüşlü bir adamın kavgası yerleştirilmiştir. Bu kavga sonunda büyük bir darbe alan Corto yine düşlerde yolculuğa çıkar. Rüyasında Rasputin onu elindeki anahtarla kapısını açtığı Cennet'e benzer bir yere götürür; burada onu bekleyen eski tanıdığı bayan arkadaşı Pandora'yla karşılaşır. Corto, bazen maceraları süresince yaşadığı olayların muhasebesini düşler evrenine taşır. Olayların acımasızlığına ara vererek orada kısa süreli de olsa mutlu olur. Pratt, Corto maceralarında rüyayı gerçeklerden kaçış aracı olarak kullanmaktadır. Örneğin "Güzel Hayaller Gölü" isimli kısa macera, neredeyse tamamen bir asker kaçağının gördüğü halüsinasyonlardan ibarettir. Bir İngiliz askeri olan Stuart savaşın acımasızlığına dayanamaz ve sevdiği kadın tarafından ihanete uğradığını öğrenince birliğinin kasasını da alarak firar eder. Gördüğü halüsinasyonlar onu bir iç hesaplaşmaya götürür ve neticede sükûna kavuşturur. Stuart ölür. Yanında bulunan yerlilere onu neden kurtarmadıklarını soran Corto'ya reisin cevabı çok nettir: "Adam mutluydu... Güzel Hayaller Gölü'ne bakıp, her şeyi görmek istediği gibi görüyordu.." (Benlisoy-Erten, 2004). Rasputin'in getirdiği sahte cennet de Corto'nun güzel hayaller görmesi fazla uzun sürmez. Uyandıığında kendisini Şevket sanan Komutan Bahtiyar'ın adamlarının kaçırdığını fark eder. Van'a getirilen Corto burada Yezidilerle karşılaşır. Yezidilerin baş râhiplerinden Semerkant'a ulaşabilmek için yardım ister. Hugo Pratt Yezidileri anlatırken onları Şeytana tapan, çılgınca ayinler yapan topluluklar gibi tasvir etmiş karelerinde. Yezidilerle ilgili tarihi kaynaklara baktığımızda onları Irak, İran, Suriye, kısmen Kafkasya ve Güney Doğu Anadolu'da yaşayan kendilerine ait bir dinleri olan dağınık bir topluluk görmekteyiz. Ezidiler diye de adlandırılan halkın çoğunlukla Kürtçe konuşan etnik dinî bir topluluğa ve bu topluluğun Zerdüştlük ve eski Mezopotamya dinlerine kadar uzanan dinî inançlarının olduğu görülmektedir (Dursun, 1993).

Yezidilerden hedefine ulaşmak için yardım isteyen Cortoy'a bu ziyaret pek iç açıcı gelmez. Zira yardımına başvurduğu kâhin Corto'ya

geleceğiyle ilgili hoş sözler söylemez. Hugo Pratt, Corto'nun hikâyesindeki karakterler arasında macerasına en çok yer verdiği kişi Rasputin dir. Pratt onu siyah dağınık saçı, uzun sivri çenesinde siyah sakalları, uzun ince burnu, ince sıska denebilecek bir fiziki görünüğuyle, çirkin bir karakter olarak çizgilerle tasvir etmiştir. Şevket'i de Corto'ya benzediği için doğal olarak yakışıklı çizmiş, ancak Corto'nun sol kulağında tek bir iri küpesiyle Şevket'ten ayırt edilebilecek bir özellik bırakmıştır. Genel olarak çizgi romanlarda “yan karakterler, ana karakter/kahraman karşısında her açıdan daha yetersiz gösterilmektedir. Ana karakter gençtir, yirmi küsur yaşlarındadır. Uzun boyludur en azından kesinlikle kısa değildir. Vücudunda bir dirhem yağ yoktur. Saçı genelde uzun ve gürdür, herhangi bir dökülme söz konusu değildir” (Çoruk, 2004). Cesur ve merhametlidir, insanlara yardım etmeyi sever. Düşman karakterlerde tam tersi, çirkin, bazen şişman, korkunç, itici, kimi zaman tek dişli, vücudu bir hayli kıllı ve kaba davranışlıdır. Olumsuz fiziki görünüşüne karşın Rasputin iyi ve kurnaz bir askerdir, bu yüzden Şevket onu Enver Paşa'nın askeri birliğini eğitmesi için Semerkant'daki Altın Yıldızlı Ev hapisanesinden kurtarır. Rasputin Şevketi Corto sanmaktadır. Bu yüzden Şevket kendini Rasputin'e tanıtmak zorunda kalır: “Adım Şevket ve sahici bir Türk paşasıyım. Herhalde beni bir başkası sandın. Son zamanlarda kulağıma garip şeyler çalındı... Öyle anlaşılıyor ki aynı anda bir çok yerde bulunma yeteneğine sahibim. Her yer de beni görüyorlar... Hatta adım atmadığım yerlerde bile... Bana son derece benzeyen biri buralarda dolaşılıyor, ama ben onun adını bile bilmiyorum. Bana Corto Maltese diye seslendin...” (Pratt, 88). Şevket Rasputin'i Enver Paşa'ya askeri birliği eğitebilecek yetenekli biri olarak takdim edilir. Rasputin, Enver Paşa'ya Rusya doğumlu olmasına rağmen milliyetinin para olduğunu söyleyerek görevi kabul eder. Pratt bu karelerde Enver Paşa'yı burma bıyıklı, başında bir fes omzuna attığı paltosunun altındaki üniformasında takılı madalyonlar ve ağızda sigarasıyla tasvir etmiştir.

Corto ve Enver Paşa Efsanesi

Corto Maltese hazinenin izini sürerken Enver Paşa ve askerlerinin Rus ve Ermeni Bolşeviklere karşı mücadelelerine tanık olur. Arkadaşı Rasputin Enver Paşa'nın birliklerini eğittiğinden Paşa'nın savaşında dolaylı olarak onun yanında yer almış, ancak Corto bu savaşta tarafsız kalmıştır. Corto tarafsızlığını Enver Paşa'ya řu sözlerle ifade eder: “Size karşı hiç düşmanlığım yok, sempati de duymuyorum... hiçbir şekilde sizi yargılamak bana düşmez sadece sizi yanıtlamak için konuşuyorum” (Pratt,120). Hugo Pratt, Enver Paşa'nın Ermeni ve Rus Bolşeviklerle olan savaş sahnesini en ince detaylarıyla çizerek tasvir etmiş. Savaş sahnesinin korkunç ve dramatik atmosferinden okuyucusunu uzaklaştırmak için de Corto'yla Rasputin'in

komik görüntülerini de araya sıkıştırmıştır. Hogart'ın dediği gibi “çizgiyle yapılan komedi tabloları binlerce ciltlik yazıdan daha çabuk anlaşılacaktır” (Aktaran, Cantek, 2012). Savaşın şiddetinden korkmuş hiçbir yere kıvıldaıyabilen Rasputin'i Corto sırtına almış komik bir şekilde savaştan kaçıyorlar. Corto'nun maceralarında bu tür komik sahnelere ve Corto'yla Rasputi'nin hicivli şakalarına da rastlıyoruz. Savaşı kaybeden Enver Paşa Corto'ya “her halukarda bu hikâye burada bitti, karşımızdaki Rus askerler olmayıp benimle hesaplaşmak isteyen Bolşevik Ermeniler var ”diyerek atını tek başına düşman askerlerinin üzerine sürer. Corto ve Rasputin'e göre O pişmanlıklarıyla yüzleşmek için düşman askerlerinin üzerine tek başına bu şekilde gidiyor. Düşman askerlerinin yaylım ateşi sonucunda atıyla birlikte yere yığılan Paşa'nın bu görüntülerine Ermeni ve Rus askerleri'nin sevinç çığlıkları eşlik eder. “Kahraman'ın böyle bir macera'ya yönelmesinde geçmişinden bazı çatışmalar söz konusu olabilir. Çatışma, dramatik bir metnin vazgeçilmez ana öğesidir. Karakteri, (kahramanı) eyleme yönelten, kişiliğini oluşturan, olaylar karşısında seçim yapmasını sağlayan unsurdur. Karşıt güç veya düşüncelerin karşılaşması olarak tanımlayabileceğimiz çatışma, kişiye kişi yapan özellikler de dahil olmak üzere her eylem ve olayda kilit görevdedir” (Kireççi, 2008). Ruslar ve Ermeniler karşısında hezimete uğramış Enver Paşa da seçimini tarihi kahramanlar gibi esir düşmek yerine savaş meydanında çarpışarak şehit düşmekten yana kullanmıştır. Corto ve Rasputin'in bu dramatik sahneden her ne kadar etkilenmiş olsalar da, bu etkileniş fazla uzun sürmez, zira onların ideali sadece hayalini kurdukları ve varlığından pek emin olmadıkları Semerkant'daki Altın Yıldızlı Ev civarındaki hazineye ulaşmaktı.

Enver Paşa'nın bu dramatik hikâyesini Türk çizgi romanının usta kalemlerinden Suat Yalaz da *Enver Paşa Efsanesi* adını verdiği çizgi romanında anlatmıştır. 1993 yılında kaleme aldığı 193 sayfadan oluşan bu eserinde Yalaz, Enver Paşa'nın hayatını, askeri başarılarını ve hazin sonunu en ince detaylarıyla okuyucusuna aktarmıştır. Eser'e Önsöz yazan tarihçi Yılmaz Altuğ'un eleştirileri eserin Türk çizgi roman tarihine kazandırılmış başarılı bir yapıt olduğu yönündedir: “Enver Paşa Efsanesi, Osmanlı tarihinin akışını değiştirmiş bir partinin, İttihat ve Terakki'nin kurucularından, iyi bir teşkilatçı, iyi bir aile babası, iyi bir vatansever, fakat çoğu kez, aklı yerine duygularına öncelik veren Enver Paşa'nın çok ilginç yaşamını anlatan kusursuz bir eser. Suat Yalaz'ın eserini hazırlarken en küçük ayrıntıların bile gerçeğe uygun olması için tam bir tarafsızlıkla, derinlemesine araştırmalar yaptığı, Enver Paşa konulu yerli-yabancı pek çok eserler okuyup incelediği, Enver Paşa'nın yakınlarıyla, görmüş geçirmiş tarihçilerle konuşup sorular sorduğu, ilginç yanıtlar aldığı, eserin daha ilk

sayfalarını çevirmeye başladığımız anda anlaşılıyor. Böylece değerli ustamız Enver Paşa Efsanesi'ne çizgi romanlarda benzerine pek rastlanmayan bilimsel, belgesel bir boyut kazandırmak gibi çok zor bir işin üstesinden gelmeyi de başarmış oluyor. Nitekim Sarıkamış hareketini anlatırken "...Ammma, teşkilatçı Enver'in düzelttiği ordu hayalci ve maceracı Enver'in elinde şimdi büyük bir felakete yürüyordu..." diyerek dürüstçe gerçeği dile getirmiştir.

Hugo Pratt'ın anlattığı Enver Paşa'nın savaş alanındaki son anlarıyla Suat Yalaz'ın kaleminden çıkan ifadeler birbirine benzemektedir. Yalaz'ın çizdiği karelerde Enver Paşa yalnız başına elinde kılıcıyla düşman üstüne atını sürerek bir komutan'a, bir paşa'ya yakışır şekilde şehit düşüyor. Enver Paşa'nın cebinden karısının ve çocuklarının resimleri ve Berlin'den postalanmış mektuplar çıkıyor. "Pravda gazetesi 11.10.1922 günlü sayısında Enver Paşa'nın cesedi Valcuvan'dan az ötede Çegan tepesine gömüldü, diye yazar. Türkistan'lılar ise Paşa ölmedi onun aziz ruhu tüm Orta Asya'da başımız üzere dolaşır "derler (Yalaz, 1993).

SONUÇ

Bir popüler kültür ürünü olan çizgi roman ülkemizde pek rağbet görmese de Avrupa'da, Amerika'da ve dünyanın birçok ülkesinde dikkate değer bir edebiyat ürünü olarak kabul edilmektedir. Çoğu kez çizgi romanları çocukluğumuzda bizi maceralara taşıyan, hayranlık beslediğimiz kahramanla özdeşleştiren kurmacalar olarak hatırlarız. Ancak bu kazanılmış tutku çok az kimsede yetişkin yaşlarda da devam edebilmektedir. Hugo Pratt'ın Corto Maltese serisi de bu tutkularını devam ettiren Türk okuyucusu için iyi bir fırsat sağlıyor. Corto Maltese, Hugo Pratt'ın çizgi roman dünyasına kazandırdığı kendine has önemli bir okuyucu kitlesi olan sevimli ve de gizemli bir kahramandır. Pratt'ın çizim tekniği her ne kadar basit gibi görünse de okuyucuyu yormayan anlatı tekniğiyle birleşince ortaya okuyucunun sevebileceği, sıkılmadan okuyabileceği bir eser çıkmıştır. Tarihi bilgileri ve olayları bazen mizah, aksyon ve dramayla yoğurarak aktarmadaki ustalığı macera boyunca okuyucunun dikkatini çekmektedir. Pratt'ın, özellikle de Osmanlı Ermeni ilişkilerinde ve Enver Paşa'nın Pan-Türkizm ile ilgili konularında Oryantalist bakışı satır aralarında hissedilmektedir. Corto serüvenleri, Hugo Pratt'ın kendi maceralı hayatının çoğu kez bir yansıması olarak ortaya çıkıyor. Corto kendi serüvenlerinde ahlak, dürüstlük, erdem, fazilet gibi insanı yakından ilgilendiren konulara pek girmez, ancak ailesine karşı Katolik görevlerini, topluma karşı da Komünist görevlerini yerine getirmemek gibi ikilemde kaldığı yargıları

vardır. Hikâyesinin sonunda bulamadığı hazinesi için “Müzip şeytanlarca saklanan hazine kesinlikle var ve sorularımızla yanıtlarımızın labirentleri arasında bulunması mümkün olmuyor” diyerek yeni bir maceraya kapı aralıyor.

KAYNAKLAR

- Altuğ Y. *Enver Paşa Efsanesi*, Önsöz, İstanbul: Yalaz Prodüksiyon Yayınları. s, 6.
- Bezci, Ş. 2004. Alaska: Yerini Hak Eden Bir Başyapıt, *Çizgili Hayat Klavuzu* Levent Cantek, İst: İletişim. s, 100.
- Cantek, L. 2012. *Türkiye’de Çizgi Roman*, İletişim, 3. Baskı: İstanbul: İletişim. s, 32.
- Çoruk, H. 2004. Çizgi Romanımızda Kahramanlık Türü, *Çizgili Hayat Klavuzu*, Derleyen Levent Cantürk, İstanbul: İletişim. s, 92.
- Erten, B. Benlisoy, Foti. 2004. Git Gidebildiğin Kadar Corto, *Çizgili Hayat Klavuzu* (Derleyen, Levent Cantek), 2. Baskı, İstanbul: İletişim. ss, 193, 197.
- Kireççi. Ü, 2008. *Çizgi Roman Senaryosu*, İstanbul: Crea Yayıncılık. s, 39.
- İslam Ansiklopedisi.1993. *Yezidiler* Yıldız, H. Dursun, (13. cilt. 415-419ss.)İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Mérelle, J.Marc, *La Première Guerre Mondiale dans la bande dessinée: l’exemple de Corto Maltese*. <http://www.educationdefense.ac-creteil.fr/La-Premiere-Guerre-mondiale/20,09,2014> tarihinde alıntılanmıştır. s, 2.
- Pratt, H.2004. *Corto Maltese*, 1. Baskı, Ankara: Dost.
- Tekin, M. 2001. *Roman Sanatı I*, İstanbul: Ötüken. s, 130
- Yalaz, S. 1993. *Enver Paşa Efsanesi*, İstanbul: Yalaz Prodüksiyon Yayınları. s, 193.

